

แบบรายงานผลการฝึกอบรมฯ ในประเทศ ในหลักสูตรที่หน่วยงานภายนอกเป็นผู้จัด

ตามหนังสืออนุมัติที่ กท.๐๗๐๓/๔๘๑ ลงวันที่ ๒๓ เมษายน ๒๕๖๒

ซึ่งข้าพเจ้า นางสาวโชติมา ลาภนิมิตรอนันต์.....ทันตแพทย์ปฏิบัติการ

สังกัด กองทันตสาธารณสุข สำนักอนามัย

ได้รับอนุมัติให้ไป (ฝึกอบรม/ประชุม/ดูงาน/ปฏิบัติการวิจัย) ในประเทศ หลักสูตร การประชุมเชิงปฏิบัติการ “การพัฒนากระบวนการตรวจคัดกรองรอยโรคก่อนมะเร็ง และมะเร็งช่องปากในกลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มเสี่ยงประเทศไทย” ระหว่างวันที่ ๗-๘ พฤษภาคม ๒๕๖๒ ณ โรงแรมอิมพีเรียล แมงป่อง จังหวัดเชียงใหม่ โดยไม่เบิกค่าใช้จ่าย

ขณะนี้ได้เสร็จสิ้นการฝึกอบรมฯ แล้ว จึงขอรายงานผลการฝึกอบรมฯ ในหัวข้อต่อไปนี้

๑. เนื้อหา ความรู้ ทักษะ ที่ได้เรียนรู้จากการฝึกอบรมฯ
๒. การนำมาใช้ประโยชน์ในงานของหน่วยงาน/ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนางาน
๓. ความคิดเห็นต่อหลักสูตรการฝึกอบรมฯ ดังกล่าว (เช่น เนื้อหา/ความคุ้มค่า/วิทยากร/การจัดหลักสูตร เป็นต้น)

รายละเอียดตามเอกสารแนบ

(ลงชื่อ).....ผู้รายงาน

นางสาวโชติมา ลาภนิมิตรอนันต์

ทันตแพทย์ปฏิบัติการ

๑. เนื้อหา ความรู้ ทักษะที่ได้จากการประชุม

การคัดกรองมะเร็งช่องปากในประเทศไทย

การป้องกันมะเร็งช่องปากทำได้โดยการตรวจให้พบตั้งแต่ระยะเริ่มต้น สามารถแบ่งการตรวจคัดกรองได้เป็นการตรวจคัดกรองด้วยตนเอง (Self screening) การตรวจคัดกรองตามโอกาสที่พบ (Opportunistic screening) และการคัดกรองอย่างเป็นระบบ (Organized screening) การดำเนินงานคัดกรองมะเร็งช่องปากในประเทศไทยเริ่มต้นตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๔๘ และเกิดแผนงานทันตสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุปี พ.ศ.๒๕๕๘-๒๕๖๕ ขึ้นโดยมะเร็งช่องปากจัดเป็นหนึ่งใน ๗ ประเด็นปัญหาสุขภาพผู้สูงอายุและอยู่ในเป้าหมายระยะครึ่งแผน มียุทธศาสตร์ในการดำเนินงาน ๔ ข้อ คือ พัฒนาระบบ พัฒนานวัตกรรม พัฒนาศูนย์บริการ และการบริหารจัดการผ่านโครงการตรวจคัดกรองมะเร็งช่องปากและการดูแลผู้ป่วยครบวงจรเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (Oral health system development for Oral cancer: OHO! Project)

สำนักทันตสาธารณสุข กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุขได้รับเงินงบประมาณสำหรับดำเนินการตรวจคัดกรองรอยโรคก่อนมะเร็งและมะเร็งช่องปากภายใต้แผนทันตสุขภาพผู้สูงอายุ ได้ดำเนินการจัดทำสื่อสำหรับการคัดกรองด้วยตนเองและแบบคัดกรองสำหรับการตรวจในคลินิกทันตกรรมโดยทันตบุคลากร ได้มอบหมายศูนย์ทันตสาธารณสุขระหว่างประเทศพัฒนาระบบการตรวจคัดกรองรอยโรคก่อนมะเร็ง ได้แก่ application OralScreen และแบบจำลองสภาพช่องปากเสมือนจริง เพื่อให้อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้านนำไปใช้ในการตรวจคัดกรองในพื้นที่ ปัจจุบันอยู่ระหว่างการผลักดันเพื่อเพิ่มสิทธิประโยชน์ในกองทุนหลักประกันสุขภาพ จัดทำแนวทางการตรวจคัดกรองรอยโรคก่อนมะเร็งและมะเร็งช่องปาก และแบบสำรวจปัจจัยเสี่ยงมะเร็งช่องปาก ศูนย์อนามัยของแต่ละเขตสุขภาพสามารถเขียนโครงการเพื่อของบประมาณในการดำเนินงานสนับสนุน ประชุมชี้แจง พัฒนาศักยภาพ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับหน่วยบริการในพื้นที่ และดำเนินการติดตามจำนวนและระบบผ่านรายงาน

Application OralScreen เหมาะสำหรับอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้านและทันตภิบาลใช้ในการตรวจคัดกรองในพื้นที่ หลังจากนั้นสามารถถ่ายโอนข้อมูลเข้าสู่ระบบฐานข้อมูลเพื่อเชื่อมต่อกับฐานข้อมูลที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล โดยสามารถใช้ได้ทั้งระบบ android IOS และ window ปัจจุบันอยู่ระหว่างการพัฒนาหน้าจอบันทึกข้อมูลให้ลดความซับซ้อนลงสำหรับการใช้งานโดยอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้านและให้สามารถบันทึกหัตถ์รอยโรคได้

ระบบการตรวจคัดกรองรอยโรคก่อนมะเร็งและมะเร็งช่องปากในจังหวัดน่าน

ศูนย์ทันตสาธารณสุขระหว่างประเทศได้ทำโครงการนำร่องการใช้ application OralScreen ในการคัดกรองมะเร็งในพื้นที่ของอำเภอภูพานยาว มีการพัฒนาอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้านทั้งด้านองค์ความรู้และการปฏิบัติการ จนเกิดกระบวนการคัดกรองในชุมชน โดยคัดกรองกลุ่มเสี่ยงมารับการตรวจคัดกรอง มีการดูงาน แลกเปลี่ยนระหว่างหมู่บ้านและระบบพี่สอนน้อง ปัจจัยที่ทำให้ประสบความสำเร็จคือความเป็นหนึ่งเดียวและศรัทธาในศักยภาพของชุมชน

จังหวัดเชียงราย นำโดยโรงพยาบาลเชียงรายประชานุเคราะห์ได้เริ่มดำเนินการในปีพ.ศ. ๒๕๕๔ มีเป้าหมายในการค้นหาโรคมะเร็งตั้งแต่ระยะเริ่มแรก มีแนวทางให้ทันตบุคลากรใช้ในการตรวจคัดกรองตั้งแต่ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล โรงพยาบาลชุมชน และส่งต่อเพื่อวินิจฉัย และรักษา ในปีพ.ศ.๒๕๖๒ ได้เริ่มนำ application OralScreen มาให้ประชาชนใช้ในการประเมินตนเอง จุดแข็งของการดำเนินงานในจังหวัดเชียงรายคือ ทันตบุคลากรพร้อมและเข้มแข็ง เป็นกำลังหลักในการตรวจคัดกรอง

ศูนย์อนามัยเขต ๑๑ จังหวัดนครศรีธรรมราช ดำเนินโครงการคัดกรองรอยโรคก่อนมะเร็งโดยเริ่มจากการวิเคราะห์สถานพยาบาลที่มีศักยภาพในการรับส่งต่อในพื้นที่เขตสุขภาพ จัดอบรมการคัดกรองด้วย application และสร้างแผนงานแจ้งให้ผู้ตรวจราชการทราบ เมื่อดำเนินการแล้วพบปัญหาในการใช้ application จึงได้สร้าง webonline สำหรับลงข้อมูลแทน ปรับรูปแบบการตรวจให้ง่ายขึ้น และสนับสนุนสื่อให้หน่วยบริการในพื้นที่รับผิดชอบ ปัจจัยความสำเร็จ ได้แก่ การขับเคลื่อนนโยบายผ่านผู้ตรวจราชการ ระบบรายงานข้อมูลผ่าน webonline ที่ทุกคนสามารถเข้าถึงเพื่อติดตามข้อมูลได้

จังหวัดร้อยเอ็ดเป็นจังหวัดนำร่องในการพัฒนาระบบคัดกรองรอยโรคของสำนักทันตสาธารณสุข มีการพัฒนาแบบตรวจคัดกรองสำหรับประชาชน ทันตภิบาล และทันตแพทย์ เน้นให้ประชาชนสามารถตรวจได้ตนเอง อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้านเป็นผู้ช่วยคัดกรองกลุ่มเสี่ยงผ่านแบบสอบถาม มีการตรวจช่องปากเบื้องต้นที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลโดยทันตภิบาลในพื้นที่ ก่อนส่งต่อเพื่อรับการตรวจและตัดชิ้นเนื้อโดยทันตแพทย์ในโรงพยาบาล และส่งต่อเพื่อรับการรักษาต่อไป จุดเด่นของการดำเนินงานในจังหวัดร้อยเอ็ดคือมีภาคีเครือข่ายเข้มแข็ง แต่ยังมีข้อจำกัดในด้านบุคลากร

จังหวัดนครราชสีมาดำเนินการตรวจคัดกรองโดยการค้นหากลุ่มเสี่ยงจากฐานข้อมูล ให้อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้านนัดหมายกลุ่มเสี่ยงมาที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จัดทันตแพทย์และผู้เชี่ยวชาญลงพื้นที่เพื่อตรวจคัดกรอง หากพบรอยโรคระยะแรกจะทำการรักษาทันที เนื่องจากพบว่ากรณีนัดหมายมารักษาในครั้งต่อไปหรือการให้ผู้ป่วยเดินทางไปรับการรักษาในโรงพยาบาลทำให้มีผู้ป่วยหายไปจากระบบจำนวนมาก

จังหวัดนครปฐมเป็นพื้นที่ปริมาตรที่มีงานเชิงรับค่อนข้างมาก การดำเนินงานคัดกรองจึงเน้นที่การตั้งรับในสถานพยาบาล โดยตรวจผู้ป่วยอายุ ๔๐ ปีขึ้นไปที่มีมารับบริการทั้งในโรงพยาบาลศูนย์ โรงพยาบาลชุมชน และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และบันทึกข้อมูลในฐานข้อมูล HosXP

จังหวัดสุพรรณบุรีเริ่มดำเนินการตั้งแต่ปีพ.ศ. ๒๕๕๖ มีการจัดประชุมวิชาการและเริ่มจากการตรวจผู้ป่วย อายุ ๔๐ ปีขึ้นไปที่มีมารับบริการในสถานพยาบาล ต่อมาจึงเริ่มสอนทันตภิบาลในการคัดกรองและเป็นผู้แนะนำให้ผู้ป่วยเลิกปัจจัยเสี่ยง โดยใช้แบบคัดกรองจากสำนักทันตสาธารณสุขและปรับปรุงแบบคัดกรองเป็นของเขตสุขภาพ

จังหวัดอุบลราชธานีเริ่มดำเนินการในปีพ.ศ.๒๕๖๑ ระยะเวลาแรกเป็นการพัฒนาบุคลากร ได้แก่ การดูงานในจังหวัดที่ดำเนินงานมาแล้ว การทบทวนและปรับปรุงการตรวจคัดกรอง การพัฒนาศักยภาพบุคลากร ระยะเวลาที่สอง จึงนำกลุ่มเสี่ยงเข้ารับการตรวจคัดกรองและรับการรักษาโดยผู้เชี่ยวชาญ ใช้การบันทึกข้อมูลผ่าน google drive online ในปีพ.ศ.๒๕๖๒ ได้ปรับการบันทึกข้อมูลเป็นการบันทึกในฐานข้อมูล HosXP กำหนดรหัสรอยโรค และหมวดหมู่ในการตั้งรายงาน

โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชสระแก้วปัจจุบันทำได้เพียงให้การวินิจฉัย ยังไม่สามารถรักษาได้ ได้ดำเนินการตรวจคัดกรองโดยทันตแพทย์ออกไปที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลพร้อมการออกหน่วยจ่ายยาของเภสัชกร และตรวจคัดกรองผู้ป่วยกลุ่มที่มารับยา ในกรณีที่พบรอยโรคจึงทำการตัดชิ้นเนื้อและส่งตรวจ มีการนำแผ่นพิมพ์ไปแจกเพื่อให้ความรู้

ระบบรับส่งต่อผู้ป่วยมะเร็งช่องปาก

โรงพยาบาลมะเร็งชลบุรีและโรงพยาบาลมะเร็งลำปางเป็นศูนย์มะเร็งที่รับส่งต่อผู้ป่วยมะเร็งจากพื้นที่ใกล้เคียงเข้ารับการรักษามีระบบการรับส่งต่อที่นำมาแลกเปลี่ยน ดังนี้

โรงพยาบาลมะเร็งชลบุรีสามารถให้การรักษาผู้ป่วยมะเร็งได้ครบรูปแบบทั้งการผ่าตัด การฉายแสง และเคมีบำบัด จากสถิติการรักษาพบว่ามะเร็งช่องปากอยู่ใน ๕ อันดับแรกของผู้ป่วยมะเร็งทั้งหมดมาโดยตลอด งานทันตกรรมในโรงพยาบาลมะเร็งชลบุรีจะเน้นที่การตรวจรักษาก่อนรับการรักษา มะเร็ง ทันตกรรมประดิษฐ์ ขากรรไกรและใบหน้าเพื่อฟื้นฟูหลังการรักษา และการตรวจเนื้อเยื่ออ่อนในผู้ป่วยที่มีภาวะแทรกซ้อน เมื่อผู้ป่วยได้รับการส่งตัวมาจากโรงพยาบาลภายนอกเพื่อมารับการรักษาโรคมะเร็ง ผู้ป่วยจะต้องผ่านแผนกทันตกรรมเพื่อตรวจช่องปากและวางแผนการรักษาก่อนเสมอ และจึงส่งผู้ป่วยไปรับการรักษาทางทันตกรรมตามแผนการรักษาที่โรงพยาบาลต้นสังกัด

ผู้ป่วยมะเร็งที่รับการฉายแสงที่โรงพยาบาลมะเร็งลำปางจะได้รับการตรวจวางแผนการรักษาจากแผนกทันตกรรมก่อน และส่งกลับไปรับการรักษาตามแผนกที่โรงพยาบาลต้นสังกัด เมื่อผู้ป่วยอยู่ระหว่างการฉายแสง แผนกทันตกรรมจะมีการนัดตรวจติดตามสัปดาห์ละครั้งเพื่อประเมินและดูแลภาวะแทรกซ้อนที่เกิดระหว่างการฉายแสง การคัดกรองรอยโรคก่อนมะเร็งของโรงพยาบาลมะเร็งลำปางยังเน้นที่การตั้งรับเนื่องจากมีบุคลากรจำกัด

๒. การนำมาใช้ประโยชน์ในงานของหน่วยงาน/ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนางาน

การพัฒนาระบบคัดกรองรอยโรคก่อนมะเร็งและมะเร็งช่องปากในพื้นที่กรุงเทพมหานคร เช่น ส่งเสริมการตรวจคัดกรองด้วยตนเองซึ่งอาจบูรณาการกับกิจกรรมในชมรมผู้สูงอายุ การผลิตสื่อความรู้เรื่องการตรวจรอยโรคก่อนมะเร็งในช่องปากเผยแพร่ผ่านช่องทางต่างๆ การตรวจคัดกรองกลุ่มเสี่ยงที่มารับบริการในคลินิกทันตกรรมของศูนย์บริการสาธารณสุข การพัฒนาศักยภาพของทันตบุคลากรในการตรวจคัดกรองและดูแลผู้ป่วยทั้งก่อนและหลังการรักษา มะเร็งช่องปาก การพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขในชุมชน แกนนำชมรมผู้สูงอายุให้สามารถเป็นผู้คัดกรองเบื้องต้นในชุมชนและส่งต่อผู้ป่วยเข้ารับการวินิจฉัยตั้งแต่ระยะเริ่มต้น ตลอดจนการประสานงานกับสถานพยาบาลทั้งในและนอกสังกัดกรุงเทพมหานครเพื่อรับส่งต่อผู้ป่วยเข้ารับการรักษานำไปสู่การจัดทำแนวทางการตรวจคัดกรองและดูแลผู้ป่วยมะเร็งช่องปากในพื้นที่กรุงเทพมหานครอย่างครบวงจร

๓. ความคิดเห็นต่อหลักสูตรการฝึกอบรมฯ

โครงการประชุมเชิงปฏิบัติการ “การพัฒนาระบบการตรวจคัดกรองรอยโรคก่อนมะเร็งและมะเร็งช่องปากในกลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มเสี่ยงประเทศไทย” จัดโดยศูนย์ทันตสาธารณสุขระหว่างประเทศ เป็นการประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้การดำเนินงานการตรวจคัดกรองมะเร็งช่องปาก มีการนำเสนอการดำเนินงานของจังหวัดนำร่องที่จะสามารถเป็นตัวอย่างการพัฒนาและต่อยอดระบบการตรวจคัดกรองให้เกิดขึ้นในกรุงเทพมหานคร และทำให้ทราบทิศทางการดำเนินงานของกระทรวงสาธารณสุขในการผลักดันนโยบายตามแผนงานทันตสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ ที่จะเป็นประโยชน์ในการวางแผนงานของกองทันตสาธารณสุข สำนักอนามัยให้เป็นไปได้ในทิศทางเดียวกัน